

Reportatge. Cada estiu els arqueòlegs realitzen noves campanyes en aquest destacat jaciment. Ara actuen en una muralla descoberta en obrir un pas a la zona baixa

El jaciment té una visió panoràmica de la comarca.
FOTO: JOAN REVILLAS

EL COLL DEL MORO DE GANDESA, DE POBLAT A CIUTAT IBÈRICA

ANTON MONNER
GANDESA

Aquest estiu prossegueixen les excavacions arqueològiques al recinte ibèric del Coll del Moro de Gandesa durant quatre campanyes d'un mes aproximadament cadascuna d'elles. Els directores de les excavacions són els arqueòlegs Carme Bellarte, professora d'Investigació ICREA i que treballa a l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, i Rafel Jornet, professor d'Història de la Universitat de Barcelona, secundats per una vintena d'estudiants.

En els seus principis, els arqueòlegs parlaven d'un poblat ibèric i un *oppidum* o castell, visible al costat de l'antiga carretera N-420, des d'on s'observa una gran planura envoltada per les serres de Cavalls, a orient, la serra de Pàndols, el Pic de Puig Cavaller, Santa Bàrbara, les Roques de Benet i els Ports al sud,

fins a la població de Calaceit a l'est. Per la zona nord, s'observava els alts de la Pobla, la Fatarella i de Móra, davall de les quals ja discorre el riu Ebre. També en campanyes anteriors, començades fa un segle pel Dr. Vilaseca, i continuades pels Drs. Verges, Ferrer, Del Amo, Genera i Rafel, s'excavaven les tres necròpolis situades a sol sortint i ponent, situades als laterals del reducte urbà i es començaren algunes prospeccions al recinte urbà.

Els actuals tècnics ja deixen de parlar d'un poblat i afirmen que es tracta d'una ciutat ibèrica, com altres catalogades a Catalunya. Gràcies a les tècniques més modernes, s'efectuaren prospeccions amb aparells geofísics que permeten observar els subsòls i l'existència de restes antigues i s'ha pogut avaluar que tenia una extensió perimetral d'entre dues i tres hectàrees. Per tant no es tracta d'un poblat, sinó d'una ciutat impor-

tant. I resulta raonable per la seva situació estratègica i dominant com a l'únic pas natural del sud de Catalunya, a la dreta de l'Ebre, i amb la plataforma dels Ports al fons, entre Tortosa i Saragossa. Ja en època romana per l'indret, aprofitant els antics camins ibèrics, s'hi construí la Via Edetana que unia el mar amb els territoris peninsulars de l'interior.

L'assentament ibèric del Coll del Moro podria ser habitat pels ausetans de l'Ebre o pels ilerconvons, o potser ser la frontera entre els dos pobles, ja que el pas entre les serres de Pàndols i Cavalls, concretament abans de construir la carretera actual de Gandesa a Tortosa, era molt angost i difícil de traspassar a l'indret conegut pel Puntal de l'Os.

Actualment s'excava a la part sud, que dóna a la partida Cendrosa, delimitant el seu perímetre i resseguint la muralla, analitzant per on s'envoltava les cases i les

instal·lacions industrials descobertes. A la zona es troba un enclavament del segle VI aC i un altre del segle III aC que va ser destruït i cremat totalment.

Es de suposar que la destrucció es realitzà en algun moment de les guerres entre cartaginesos i romans on s'han pogut recuperar materials i elements molt interessants. Als habitatges i les instal·lacions, en moments posteriors, durant els segles II i I aC es troben restes d'ocupació i, fins i tot, noves construccions superposades sobre les antigues. El que queda clar, doncs, és que durant l'època de la República Romana es construeix un *castellum* o fortí sobre les restes del poblat ibèric, destruït anteriorment.

A la partida coneguda com a Cendrosa, davall del lloc on ara s'excava, en la campanya passada es van descobrir pels esmentats arqueòlegs petits poblats ibèrics, fins i tot algun de neolític, escam-

pats pels treballs d'aquesta zona. Precisament es coneix la partida de terme com a Cendrosa, per les abundoses restes de cendra que s'hi trobaren, possiblement cremades durant les guerres púniques.

Excavacions actuals

Referint-nos a les excavacions actuals, tenim la torre o *oppidum* catalogat en anteriors campanyes, al costat de l'N-420 i una gran cisterna d'aigua per abastir la població, als peus d'aquesta construcció, considerada com la més antiga, i les estructures del segle III aC que són les més conegudes fins al moment perquè és el que dóna millor informació en cremar-se, haver estat destruït violentament i haver fugit els seus habitants.

Aquí es troben materials ceràmics i abundants restes de llavors, sobretot de raïms, que hi quedaren intactes per les runes on posteriorment es construïren nous edificis, quedant els antics sepultats, alguns dels quals ja foren descoberts per l'arqueòloga Núria Rafel. En aquest moment ja es va documentar un taller de teixits de lli. En excavacions recents es van detectar les activitats

Al jaciment es va trobar el trull de vi més antic de tot Catalunya i espais per comercialitzar productes

econòmiques, havent trobat un trull de vi –l'únic descobert fins al moment a tot Catalunya– i gran capacitat d'indrets per emmagatzemar altres productes per a ús dels seus habitants o preparats per comercialitzar-los. A sobre d'aquestes restes del segle III aC, trobem el fortí que ja hem esmentat construït durant l'època de la Roma republicana, que ocupava tota aquesta zona sud de l'antiga ciutat ibèrica a nivells superiors.

Actualment s'està actuant a la muralla descoberta en obrir un pas per la zona baixa, orientat al sol naixent. Es tracta d'una muralla d'amplada considerable que pròximament, en continuar treballant-hi, es coneixerà exactament el seu perímetre. Avui no es pot catalogar encara l'edat d'aquesta muralla.

Esperem, doncs, que aquelles restes catalogades, en temps no gaire llunyans com un poblat, i ara considerat com una ciutat ibèrica, es puguin continuar excavant i donar-nos llums del passat d'aquesta zona connectada amb el Baix Aragó, i ciutats ibèriques com és la de Sant Antoni de Calaceit.